

Abigail Favale

DE OPKOMST VAN GENDER

Een christelijke theorie

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Ketters	9
De kosmos	33
Golven	55
Beheersing	89
Seksualiteit	123
Gender	151
Kunstgrepen	177
Heelheid	207
Gave	235
Dankwoord	259
Index	261

Ketters

In het voorjaar van 2015 gaf ik een cursus over gendertheorie aan een christelijke universiteit. Het was een cursus die ik al jaren gaf, maar nooit op precies dezelfde wijze. De gendertheorie veranderde steeds, net als mijn studenten, en ik moest vol gas geven om het laatste jargon en de laatste trends bij te houden. Deze keer was het anders. Ik bevond me midden in twee dramatische omwentelingen in mijn persoonlijke leven: de geboorte van mijn tweede kind, die plaatsvond midden in het semester, en de tumultueuze bekering tot het katholicisme, en dat gooide alles wat ik dacht te weten overhoop. Ik voelde me alsof ik aan het bevallen was, en tevens alsof ik zelf geboren werd – mijn lichaam werd binnenstebuiten gekeerd om een dochter voort te brengen, en mijn ziel werd binnenstebuiten gekeerd om ruimte te maken voor Christus. Elk van deze geboortes was, zoals iedere geboorte, een allesverslindende paradox van schoonheid en doodstrijd.

Mijn lichamelijke bevallingen verlopen meestal vlotjes. Mijn geestelijke bevallingen niet zozeer. Ik begon dat semester als een halfbakken bekeerling: uiterlijk katholiek, maar van binnen nog niet. Ik bevond me in een vreemde en verwarrende tussenfase. Toen ik me in 2014 bij de Kerk aansloot, nam ik aan dat ik een soort ‘cafetaria-katholiek’ zou worden die haar geliefde progressieve opvattingen mee de Kerk insleurt en beschutting zoekt onder de luifel van het geweten. Toen gebeurde er iets vreselijks. Mijn geweten kwam in opstand. De progressieve ideeën die ik in me droeg, begonnen minder aan te voelen als iets persoonlijks en meer als bagage: zwaar en niet op zijn plaats.

De wereld waarin ik mij als feministische academicus thuis had gevoeld begon zijn zin te verliezen. Ik was als de ongelukkige grotbewoner van Plato die vanuit het duister voor het eerst het verblindende daglicht binnenstroomt. De schaduwen op de stenen muren achter me, die eerst zo helder en verontrustend reeel leken, leken me nu uitvergroete tekenfiguren. Toch was ik bang om de grot te verlaten; mijn ogen waren nog niet gewend aan een wereld vol zonlicht, en ik bleef dus een tijd lang bij de ingang hangen, gestrand in het halfduister.

In die toestand gendertheorie doceren was, op zijn zachtst gezegd, een verwarrende ervaring... Terwijl ik teksten besprak die ik al meer dan tien keer had behandeld, werd ik plotseling gekweld door vragen die ik nooit eerder gesteld had, en merkte ik hiaten en inconsistenties op die me eerder nooit gestoord hadden. In de loop van het semester werd het mij steeds meer duidelijk – tijdens kleine schokkende openbaringen – dat ik meer dan tien jaar in een grot had geleefd die ik voor de werkelijkheid had gehouden. Gedreven door mijn liefde voor vrouwenliteratuur en mijn permanente belangstelling voor vrouwenervaringen, was ik een onderzoeksterrein binnengetroten dat bij voorbaat zijn eigen alomvattende wereldvisie had, een wereldvisie die ik me geleidelijk aan eigen maakte. Ik was zonder het te beseffen een ideoloog geworden.

Ik herinner me een bepaald college-uur, waarin mijn studenten en ik worstelden met een tekst van Judith Butler, een prominente theoreticus van de genderideologie. In die tekst zet Butler haar idee van *gender performativity* uiteen: gender als iets dat wij *doen*, meer dan als iets wat wij *zijn*. (In hoofdstuk 3 zal ik Butler meer in detail bespreken). Zoals de meeste kritische theoretici schrijft Butler in een vrijwel ondoordringbaar jargon; niettemin omarmden mijn studenten gretig haar idee van gender als het spelen van een rol. Zij begrepen echter niet helemaal dat Butler stelt dat gender *alleen maar* een rol is, dat 'vrouwen' niet werkelijk bestaan, en dat elke waarheidsclaim uiteindelijk neerkomt op de uitoefening

van macht. Deze ideeën, die mijn studenten niet erg aantrekkelijk zouden hebben gevonden, bleven goed verborgen onder het oppervlak, afgeschermd door ondoorzichtig vakjargon. Mijn studenten grasduinden wat aan het oppervlak, en plukten hier en daar een paar bloempjes, maar zij keken nooit eens goed naar de wortels. Omdat ik dat zelf nu pas voor het eerst doorzag, kon ik hen niet echt helpen.

Die dag verliet ik het lokaal met een gevoel van verslagenheid en ik had geen idee waarom. Ik had die tekst al vaker met een onbezwaard geweten met studenten besproken. In feite had ik me er zelfs *goed* bij gevoeld als ik mijn studenten blootstelde aan bedwelmende, in zwang zijnde theorieën over gender. En als zij dan vervolgens hun nieuw ontdekte onzekerheid en verwarring benoemden, zoals ze doorgaans deden aan het einde van de cursus, dan voelde ik mij voldaan, alsof mijn kerntaak als professor van genderstudies erin bestond hun duidelijke en simplistische opvattingen te verstoren en op losse schroeven te zetten, en hen bloot te stellen aan ondoorgroendelijke complexiteit. Nu begon dat werk van desoriëntatie zonder enige poging tot heroriëntatie, mij van mijn stuk te brengen. Mijn geweten dat mij de laatste tien jaar geruststellende schouderklopjes had gegeven, schraapte nu vanuit de achtergrond van mijn geest zijn keel en vroeg: *‘Is er van dat alles wel iets waar?’*

In die ongemakkelijke gemoedstoestand zocht ik advies bij een oudere professor waarvoor ik respect had. Ik snelde recht van huis naar zijn kantoor, met nog natte haren van de douche. Ik was net teruggekeerd van zwangerschapsverlof, was altijd vijf minuten te laat en probeerde, voortdurend zwetend, het maximaal mogelijke in de drie-uur-perioden tussen twee borstvoedingen te proppen. Ik kwam binnen met een *diet-coke* in de hand, hopen op een aardig en ongedwongen gesprekje met een collega. Maar binnen vijf minuten bevond ik me in een complete biechtmodus en gaf ik de beschuldigingen die mijn geweten uitsprak prijs; niet aan een priester, maar aan een Quaker met een grijze baard en een

Gandalf uitstraling. ‘Ik heb het gevoel dat ik mijn studenten vergif te drinken heb gegeven’, zei ik. Vele jaren was ik onachtzaam geweest, onachtzaam met betrekking tot hun geest en, wat heel verontrustend was, tot hun ziel.

De professor luisterde zoals gewoonlijk rustig naar me. Hij heeft de neiging weinig te zeggen, maar als hij wat zegt is dat doorgaans wijs en zelden wat je horen wilt. Hij had me met fluwelen handschoenen kunnen aanpakken, me kunnen vertellen dat ik deed wat ik dacht dat juist was, en dat ik het mezelf te moeilijk maakte. In plaats daarvan zei hij met een tongval uit de Appalachen: ‘Kent u dat vers van Matteüs waarin gezegd wordt dat als iemand de kleinen aanstoot geeft, dat hem dan beter een molensteen om de nek gehangen zou kunnen worden en in de zee verdronken? Ik heb altijd gedacht dat het goed zou zijn voor ons professoren om dat op onze armen te laten tatoeëren.’

Dat was wat ik voelde, een verdomde molensteen. Eerlijk gezegd hing die al jaren om mijn nek, naar nu voelde ik er tenminste de volle zwaarte van. Dat was in ieder geval een troost.

Ik verliet zijn kantoor met wat meer duidelijkheid over wat ik *niet wilde doen*. Ik wilde het doceren over gendertheorie niet voortzetten als zijnde een geheel van waarde-neutrale ideeën, zonder enige aandacht te schenken aan de onderliggende wereldvisie waarop dat gebaseerd is. Ik wilde niet dat ik in verwarring zou eindigen. Ik begreep nu wat ik *niet* moest doen, maar was minder zeker over wat me wel te *doen* stond.

Als de gendertheorie, ten principale, een ideologische oriëntatie is, had ik dan eenvoudigweg mijn opleiding verknoeid? Zat er niets goeds in, niets dat de moeite van het redden waard was? Ik wist niet hoe ik deze theorieën in overeenstemming kon brengen met mijn pas verworven katholieke identiteit – en of ik dat zelfs wel moest proberen. Ik moest doorgaan met buiten de grot gaan, zoveel was me wel duidelijk, maar was er dan niets van waarde in de grot dat ik mee kon nemen? Ik ondervond een diepgaande dissonantie in wereldvisies, alsof ik onbekommerd voortgedobberd

had op wat ik dacht dat een stevig vlot was, om tot de ontdekking te komen dat ik in werkelijkheid op twee losse boomstammen stond die uit elkaar dreven.

Ik vermoed dat er vandaag de dag veel vrouwen zijn die hetzelfde ervaren: gevangen tussen wereldvisies, in de ruimte zwevend tussen christendom en de laatste feministische trends, en zich afvragend hoe die gedachtewerelden met elkaar samenhangen of elkaar overlappen, als ze dat al doen. Sommigen voelen die spanning diepgaand, en zijn onzeker hoe ze beide met elkaar moeten verzoenen. Anderen voelen die spanning helemaal niet, en vinden in plaats daarvan dat christendom en feminisme zo zeer verenigbaar zijn dat ze ongeveer op hetzelfde neerkomen: Jezus volgen betekent dat je feminist bent. En dan zijn er nog zij die het feminisme zo zeer met hart en ziel aanhangen dat het een godsdienst wordt, en dat wat er nog resteert aan christelijke binding rudimentair wordt, of helemaal verdwijnt.

Tijdens mijn vreemde kronkelige zoektocht naar het geloof ben ik elk van deze vrouwen geweest.

Een evangelisch¹ feministe

Ik begon mijn universitaire studie ('college') in het najaar van 2001. De vliegtuigen vlogen de Twin Towers binnen toen ik net twee weken in mijn eerste semester zat. De wereld was in beroering, maar dat was allemaal mijlenver weg. Ik was veilig aan de westkust, meer bezig met de onrust in mijn eigen kleine wereld. Het verlaten van het ouderlijke huis voelde als een ontsnapping uit de gevangenis. Ik was erop gespist om mezelf te ontdekken tijdens de universitaire studie – en om zo gauw mogelijk een vriendje te vinden. In die tijd had ik typisch evangelische opvat-

¹ Het evangelische protestantisme is de in de VS meest verbreide protestants-christelijke richting die de nadruk legt op de verkondiging van het evangelie. Het ontstaan gaat terug tot het midden van de 18^e eeuw. De stroming is over de hele wereld verspreid. [nvdv, bron o.a. Wikipedia]